

Удар на буџет

Интервју министра Цветковића магазину Економист, 9.6.2008. године

У јеку преговора о саставу нове владе, пажњу јавности привукло је упозорење министра финансија Мирка Цветковића да би већ на јесен, ако не буде већих приватизација и ако се не појача доток страних инвестиција, Србија могла запасти у проблеме због недостатка новца у државној каси за отплату јавног дуга. Ова изјава забринула је и неке политичаре, пре свега због страха да би неликвидност буџета могла угрозити исплату пензија и зарада запослених у јавном сектору. То није ни мало пожељно, поготово што се не искључује ни могућност нових парламентарних избора. Министар Цветковић, међутим, у разговору за Економист тврди да та опасност не постоји и да ће у буџету бити довољно новца за финансирање текућих расхода.

Економист магазин: Може ли Србија запасти у веће проблеме од оних које сте већ наговорили, а везани су за сервисирање јавног дуга?

Мирко Цветковић: У јавности се често недовољно сагледава повезаност различитих догађаја, па се тако проблем са буџетом посматра независно од турбуленција које изазивају негативне реакције инвеститора. То је све део истог пакета, и можда сам се наивно изненадио што су се други, после моје изјаве, изненадили да постоји потенцијални проблем. По природи сам оптимиста. Уколико се одржи проевропски курс земље, неће настати већи проблеми. Већи проблеми, кад је макроекономска стабилност у питању, могу да настану ако Србија не буде атрактивна за улагање и ако се смањи интересовање страних инвеститора. Тада не бисмо могли да финансирамо ни садашњи ниво потрошње. Смањење потрошње по правилу кроз инфлацију обезвређује реални ниво доходака. Међутим, очекујем да се настави релативно бржи привредни раст, раст продуктивности, доток страног капитала и повећање запослености.

ЕМ: Шта ће убудуће, када се оконча приватизација, заменити те приходе у буџету?

М. Цветковић: На приватизационе приходе не можемо да рачунамо на дужи рок. Па, ми смо већ ушли у зону у којој држава практично нема ништа од приватизације зато што су отпремнине за раднике и обавезе фирми веће од њихове продајне цене. Будимо реални, ми смо ове године по основу приватизације, практично имали веће издатке него приходе. Месечно у овој години су приходи од приватизације били око 10 милиона евра, а 30 милиона смо одвојили само за отпремнине радника РК Београд. Зато у наредном периоду морамо прећи са буџетског дефицита на суфицит. Једноставно, текућа потрошња би требало да буде избалансирана са текућим приливом, док дугове треба враћати или из приватизационих прилива или треба ићи на продужавање рокова отплате. При томе ће терет дугова опадати са растом друштвеног производа.

ЕМ: Политичка криза са мањим прекидима траје већ годину и по дана. Када би могла да се очекује и финансијска криза?

М. Цветковић: То шта се дешавало у политици није изазвало финансијску кризу. У 2007. је забележен висок раст БДП-а, буџет је, према нашој методологији, био у благом суфициту, имали смо висок прилив страних улагања. У првом кварталу ове године, такође, били смо задовољни приливом страних инвестиција, стигле су паре од продаје ДДОР-а и Робних кућа Београд, очекивала се продаја РТБ Бор. Пред крај првог квартала је изгледало као да већ имамо близу милијарду евра приватизационих прихода. Након тога је дошло до застоја и инвеститори су почели да одустају од послова. Не знам шта ће се догодити у наредном периоду. Ако се реализује „руски аранжман“, прилив од неколико стотина милиона евра ће бити јако благотворан. Финансијска криза, дакле, не постоји, већ је у питању тренутно затишје. Могуће је да се у другој половини године ствари преокрену и да се надокнади све што је до сада пропуштено.

ЕМ: Да ли је за вас боље решење да се држава задужи на тржишту хартија од вредности, него да прода НИС за 400 милиона евра?

М. Цветковић: Мислим да немамо избора да ли да се прихвати продаја НИС-а или не. Ефикасност и смисленост уласка у гасни аранжман мора да се посматра у пакету. За дискусију о томе шта је боље морају да постоје макар два потенцијална решења. Са становишта буџета, мислим да је потребно да се обезбеде дугорочни извори за враћање дугова, а не кроз краткорочне обвезнице, јер би за три или шест месеци морали да вратимо и главницу и камате. Но, то је решење које је у овом тренутку могуће и за које ћемо морати да се одредимо. Само ако се у међувремену догоди значајнија приватизација, неће бити потребе за краткорочним обвезницама. Мислим да ће НБС бити презадовољна ако и држава почне да емитује обвезнице, јер ћемо на изванредан начин да јој олакшамо позицију, пошто ће инвеститори преусмерити део средстава. Но, док НБС оперише са сумом од 180 до 220 милијарди динара, наше обвезнице би укупно износиле око 30 милијарди. Уз то, ми обвезнице не би емитовали оједном, већ сукцесивно, зависно од потреба буџета.

ЕМ: Да ли сте са тим проблемом упознали премијера и како је он реаговао?

М. Цветковић: Нисмо имали разговоре на ту тему. Контакти у влади су сведени на редовне седнице Владе на којима се строго поштује дневни ред. Наравно, на Влади је договорено да Министарство финансија упозна чланове Владе са актуелном ситуацијом.

ЕМ: Да ли ће државни записи бити атрактивнији од хартија НБС?

М. Цветковић: Каматна стопа на папире које издаје НБС биће „инспирација“ за нас, односно од те камате ћемо да кренемо. Волели бисмо, наравно, да наше камате буду мање атрактивне, јер би нам трошкови били мањи, али је питање како ће тржиште да одреагује. Чуо сам коментар да би при истој каматној стопи папири НБС биле атрактивнији. Мислим да то није тачно, јер је буџет ипак „бацкуп“ Народне банке. Уосталом, ако НБС направи губитке, они се у крајњој линији покривају из буџета.

ЕМ: Да ли ће записе државе моћи да купују и грађани?

М. Цветковић: Стручњаци у Министарству још разматрају све детаље око емитовања државних записа. Вероватно ћемо у почетку користити исту платформу НБС. Та чињеница може да буде ограничавајући фактор за грађане, тако да ће главна циљна група вероватно бити банке. Грађани ће моћи да учествују у секундарној трговини.

ЕМ: Планира ли држава и дугорочне обвезнице?

М. Цветковић: Од 2009. држава би морала да почне да емитује и дугорочне обвезнице на домаћем и страном тржишту. Дилема је само да ли да те обвезнице буду номиниране у домаћој или страниј валути. Са једне стране, држава је заинтересована да афирмише динар, али би у том случају камата на обвезнице била виша, па би то за државу било скупље. Ако обвезнице емитујемо у страниј валути добили би бољу каматну стопу, али би повећали валутни ризик буџета. Једно од могућих решења је и емитовање дуалних обвезница које би биле номиниране и у домаћој и у страниј валути, али нам је онда потребан „underwriter“, нека велика светска инвестициона банка, која би преузела ризик такве емисије.

ЕМ: Да ли је држава касно почела да се припрема за емисију обвезница, јер још нису отклоњене бројне дилеме?

М. Цветковић: Није касно. То што још нисмо одлучили не значи да немамо решења. Ми ту опцију разматрамо већ неколико месеци. Али, морате разумети да техничка влада не сме да на себе преузима неке дугорочне обавезе. Ми смо од септембра прошле до фебруара ове године интензивно разговарали са 7-8 светских инвестиционих банака, попут Голдман Сакс, Мерил Линч и Сити банке, о рефинансирању нашег дуга. Што се тиче одлуке о емитовању дугорочних обвезница за њих имамо читавих шест месеци, јер ће оне бити део пакета са буџетом за 2009. годину, којим морају да се дефинишу и извори за његово финансирање. Све то мора да усвоји Скупштина, јер се држава не може тек тако задуживати.

ЕМ: Србији предстоје значајне инвестиције у инфраструктуру? Да ли ће се ти послови финансирати из нових задуживања?

М. Цветковић: Вероватно ће тако морати да буде. То и јесте исправно. Тачно је да ће генерацијама које долазе остати обавезе да враћају те дугове, као што и ми данас враћамо обавезе које су преузеле раније генерације. Међутим, за разлику од старе девизне штедње, коју данас враћамо, будућим генерацијама ће остати и видљиви резултати тих задуживања, као што су аутопутеви или мостови. Са друге стране, не треба се задуживати за текућу потрошњу.

ЕМ: Где видите простор за уштеду кад говорите о балансирању буџета?

М. Цветковић: Стечена права морају да се поштују. Кључ је у привредном расту, да се при непромењеним реалним износима смањи удео потрошње у БДП-у.

ЕМ: Сад сви причају о штедњи, а ви о развоју?

М. Цветковић: Четири петине буџета су фиксна давања. Плате које се исплаћују из буџета морају да се исплате.

ЕМ: Зар не може да се смањи број плата, односно број радника у јавној управи?

М. Цветковић: Ако се неко отпусти, мора да добије отпремнину која је често већа од плате у тој години. Споља то изгледа једноставно, али није. Многи економисти на папиру понуде изванредно решење. Једини проблем је што је то решење у пракси неоствариво. Према томе, рационалозација броја запослених је нужна и даће резултате на средњи и дуги рок.

ЕМ: Које ставке у буџету су последица политичких компромиса и предизборних обећања?

М. Цветковић: Мислим да су многе мере плод социјалних компромиса. И буџет је увек ствар компромиса, али и ту треба водити рачуна докле ти компромиси могу да иду. У 2007. је дошло до експанзије личне потрошње, јер су морале да се испоштују раније преузете обавезе и потписани протоколи. Буџетом за 2008. годину успорен је даљи раст текуће потрошње, укључујући и спорији раст плата.

ЕМ: Да ли је онда реалан захтев ПУПС-а да се просечна пензија повећа на 70 одсто просечне плате, ако се и сада значајна средства из државане касе користе за покриће дефицита у Фонду ПИО? Постоје ли рачунице колико би новца за то додатно морало да се обезбеди у буџету?

М. Цветковић: У Министарству финансија су вршени различити обрачуни. Мој одговор на питање да ли постоји начин да се за ове захтеве обезбеде средства је да у принципу увек постоји начин. Теоретски увек је могуће преусмеравање потрошње са једних расхода на друге. Циљ је, међутим, да се обезбеди таква структура потрошње која ће на дуги рок максимизирати позицију свих интересних група. Сигурно је да преусмеравање потрошње у правцу значајног повећања пензија не представља корак у правцу оптимизације структуре јавне потрошње, али представља корак ка социјално оријентисаној држави.

ЕМ: Може ли Србија доспети у ситуацију да у догледно време страним повериоцима каже да више није у стању да уредно враћа своје дугове?

М. Цветковић: То би била катастрофа. Наш јавни дуг тренутно је око девет милијарди евра, од чега приближно по половину дугујемо домаћим и спољним повериоцима. Ако би Србија престала да редовно отплаћује спољни

дуг, била би изопштена са међународног финансијског тржишта и нико не би гледао да ли смо ми за такав потез имали оправдање или не. То је дужничко-поверилачки однос и ако неко не плати свој дуг тај више није кредибилан. Зато, уместо да дођемо у такву ситуацију, пре очекујем да смањимо потрошњу до нивоа који ће нам омогућити да враћамо дугове. Наравно, имамо и девизне резерве тако да ситуација није тако драматична. Пред нама су два пута. На првом би реално на средњи рок могли да превазиђемо проблеме, али остаје ризик од друге опције. Ако будемо свесни тог ризика моћи ћемо боље да се организујемо и урадимо оно што је неопходно. Иако многи тврде да је септембар близу, много тога се до тада може променити.

ЕМ: Ове године изгледа неће бити ништа ни од планиране приватизације банака?

М. Цветковић: Наша жеља је да приватизујемо све банке, изузев Поштанске штедионице, за коју смо хтели да идемо у неку врсту заједничког улагања са једним или више професионалних инвеститора. Таман смо усвојили стратегију за приватизацију и требало је да изаберемо приватизационе саветнике, али су расписани избори и све је стало. Сада се поново размишља о спајању Поштанске штедионице и Српске банке. Спајањем бисмо добили банку са више капитала, која би се уклапала у одлуке НБС. Уз то, волео бих да се прво оконча процес приватизације и да тек онда НБС настави са одобравањем нових греен-фиелд лиценци страним банкама.

ЕМ: Рок за приватизацију друштвених предузећа истиче крајем ове године, а тај процес је значајно успорен. Да ли ће рок поново бити продужен?

М. Цветковић: Мислим да ће формално приватизација друштвених фирми да се заврши до краја године. Поред неколико великих предузећа, као што су РТБ Бор и 14. Октобар из Крушевца, остало је још на стотине малих друштвених фирми, у којима ради по неколико радника и она ће се такође приватизовати.

ЕМ: Значи ли то да би 1. јануара 2009. РТБ Бор, ако не буде продат, могао да постане државно предузеће?

М. Цветковић: Не кажем да ће тако бити, али не искључујем ни такву могућност.

ЕМ: Многи најављену приватизацију НИС-а критикују због недовољне транспарентности. Може ли се тај један преседан искористити и као модел за продају ЕПС-а или неке друге “златне коке” српске привреде?

М. Цветковић: Иако то није мој ресор, мислим да не би било добро у овом тренутку ићи у приватизацију ЕПС-а. Уз то, ЕПС не бих продавао у пакету, нити бих то урадио одмах, већ бих сачекао 5-10 година. Боље је да се ЕПС постепено припрема за приватизацију, а да се у међувремену омогући конкуренција, да се у систем пуне и други велики произвођачи. Што се тиче модела приватизације, ту се помињала и могућност иницијалне јавне понуде

(ИПО), али је остала дилема да ли би на тај начин требало понудити акције на бази постојећег капитала, или кроз ИПО ићи у емисију нових акција, у докапитализацију и да се онда тако скупљеним новцем финансира градња нових капацитета за производњу електричне енергије.

ЕМ: Значи ли то да би и НИС-у требало укинути монопол? Уз то, намеће се и питање колико је садашња цена горива последица тога што НИС није реструктуриран и приватизован?

М. Цветковић: Све је повезано. Или имате најефикаснију производњу и најнижу цену, или неефикасну производњу и највишу цену. Не можете имати неефикасну производњу и ниску цену. Својевремено је НИС-у дат монопол да би се решили проблеми црног тржишта деривата и због обнове рафинерија после бомбардовања. Ти разлози полако истичу и не видим, не само на дуги, већ и на средњи рок, потребу да се одржи тај монопол. Тренутак када ће монопол бити укинут вероватно ће бити дефинисан преговорима о продаји НИС-а на међудржавном нивоу. Лично сматрам да ће корист потрошача бити већа када се укине тај монопол.

ЕМ: Инфлација се из месеца у месец убрзава. Колика је опасност да се инфлација отргне контроли?

М. Цветковић: Да ли ће се инфлација отргнути контроли зависи од начина на који ће Србија успоставити односе са светом.

ЕМ: Да ли се привредницима шаље лош сигнал тврдњама да ће инфлација бити једноцифрена, а касније се испостави да је она двоцифрена?

М. Цветковић: Не постоји добар одговор на питање колика ће инфлација бити. Ако званичник Министарства финансија изнесе високу процену, онда он подгрева инфлаторна очекивања и непотребно изазива нервозу. Ако у жељи да то спречи каже да ће инфлација бити нереално ниска, онда сви крену да га критикују. Зато не бих лицитирао са пројекцијом инфлације до краја године. На њу утицати три фактора: кретање цена сирове нафте, хране и турбуленције на финансијском тржишту. При томе не треба изгубити из вида да је и у ЕУ инфлација највиша у последњих 16 година и износи 3,6 одсто, што је скоро дупло више од циљане. Ако је у Србији планирана инфлација од 6 одсто, дупло је 12 процената и ми се отприлике и налазимо на том нивоу.

ЕМ: Упорно избегавате политичка питања, иако сте помињани као један од кандидата за премијера ДС-а. Шта кажете на то?

М. Цветковић: Моја садашња надлежност у Влади Републике Србије су јавне финансије, што је у већој мери техничка, а не политичка функција, те су и моје изјаве у том смислу. Демократска странка има квалитетне кадрове који би могли успешно да обављају тај посао, а коначну одлуку ће донети председник.

Аутори: Милан Ђулибрк, Војислав Стевановић